

Yazı Başlığı: Dîn-i İslâm'da Hedef-i Münâkaşa Olan Mesâilden Talak III

Müellif: Mustafa Sabri Efendi

Dergi: Beyanülhak, Cilt 2 Sayı 28

Tarih: 30 Mart 1325

[Ma ba'd]

Şurasını da unutmayalım ki salâhiyet-i talak yed-i meşiyetine tevdi' olunan zevç bu hakka bedava olarak mahzâ rüçhân-ı fitratla nail olmamıştır. Din-i İslam'da, elini sıcak sudan soğuk suya sokmaya, hatta kendisine bir bardak su vermeye, bir fincan kahve pişirmeye, hatta çocuğunu emzirmeye, babasının hanesinden gelirken bir habbe getirmeye, mecbur olmayan(1) zevcesini taht-ı nikahında bulunduğu müddette infak ve iâşeye borçlu olduğu gibi ba'de't-talâk bir vakit beslemek ve mehir namıyla bir meblağ da vermekle mükelleftir ki bu suretle kadının zevç-i âhara gidinceye kadar [ki bu da diğer erkekler için müteaddid zevceleri olmak ve hasbe'l-îcâb eskisini bırakıp yenisini almak imkanıyla pek gecikmez] epeyce müddet maişeti taht-ı temine alınmak ihtiyacâtına karşılık tedarik olunmuştur. Demek isterim ki İslam kadınlarının bir takım hevailiklerden, serbestliklerden içtinaba mahkum olmalarına mukabil haneleri dahilinde bunlar kadar düşüncesiz gairesiz, esbâb-ı maişet ve istirahatleri hibe edilmiş kadınlar olamaz. Bunlar hakkında son derece ibzâl-i lütuf ve şefkat iltizâm-ı adalet edilmesi için lisân-ı Şer' ile vesâyâ-yı ekîde vardır. Hatta bu kadar mesârif ve vezâif arasında taaddüd-i zevcât meselesinden istifade etmek her zevcin karı değildir. (2) Sonra, bazı a'zâr ve esbâb-ı meşrû'aya mebni zevci tarafından tatlık olunmak üzere kadının mahkemeye müracaatı da mesmer olur.

Nisvânın ba'de't-talâk mühlet-i iddetlerini teşkil eden zamanın inkizâsı ve bazılarının hamil iddiaları hakkında onların serâir-i hususiyesini tecessüsten vikayeten bir muamele-i

ihtirâmiye olmak üzere kendi kavlı mücerretleri mesmû' olmak yüzünden erkeklere tahmil olunan mesârif müddetini uzattıkça uzatmak imkanının eydiye-yi nisvâna verilmesi sebebiyle mahâkime düşen karı koca davalarında kadınlarımızın nail olduğu imtiyazdan şikayet ettiklerine çok kere tesadüf bulunan bazı avam-ı müslimin ile nisvân-ı islamı mağdur gören müste'nisîn yekdiğerleriyle görüşünler de her iki taraf tadîl-i fikir eylesinler.

Yukarıda tadat ettiğimiz üç suret-i talâktan üçüncüsüne gelince zevç ve zevcenin bidayeten kendi reyleriyle husule gelen rabıta-yı nikahı inde'l-îcâb kat'-ü izaleden aciz kalmaları ve ömür süren şu refâkat-i mecbûriyenin azâb-ı cangüdâzıyla kabri cennet ve mevti câna minnet bilmeleri, yahut nimet-i firâka nail olabilmek ümidiyle kim bilir kaç defa mahkemelerde yalan, gerçek birbirine karşı isnâdât namûşşeknâne(?) bulunarak, bir ailenin esrâr-ı vâcibetü'l-istitârını ortaya saçarak, bahusus kadında el içine çıkacak hal ve belki ümid-i istikbal bırakmaya meydan verilmesi akıl erir şeylerden değildir. Din-i İslam'da ise zevç berâ-yı iftirâk zevcesinin kabâih ve fezâihini hiçbir kimse nezdinde ispat ve teşhire mecbur olmadığı için o gibi serâir-i ahval ikisinin arasında kalır. Hatta hâl-i gadabında îkâ'-yı talâkın Şeriât-ı İslamiye'de mekruh addedilmesi ve (et-talâku merretâni fe-imsâkun bi ma'rûfin ev tesrîhun bi-ihsânin)(Bakara Sûre-i Şerîfesi 229. Ayet-i Kerime)(Boşama iki keredir. Her ikisinden sonra ya iyilikle evlilik içinde tutmak veya güzellikle serbest bırakmak gerekir.) nazm-ı celîlilinde müfessirinin beyan buyurdıkları veçhile ba'de'l-iftirâk kadının kadh-ü mezemmetinde (yerilmesi ve sövülmesi) bulunmak menhî olması yine serâir-i mezkûrenin mahfuz kalmasın ayardım edecek hikemiyât-ı âliyedendir.

Sonra, vahdet-i zevce usulünün, bilhassa erkeklerle kendisini alacak bekar zevç bulmayan veyahut müteehhil bir erkeğe meyl-i hususisi bulunan kadınları fuhşa sevk edebileceği gibi yekdiğerini sevmeyen veya bilâhare istiskâl eden zevceyn arasında husûl-i talakın o kadar müteassir (zor) olması fuhş için bir sâik-i diğerdendir. Din-i Mübîn-i İslam'da bulunan imkan-ı teaddüd ve teceddüt ise insanların daire-i meşrû'a dahilinde tesviyeyi ihtiyaç edebilmelerini temin eylediği cihetle fevâhiş ve münkerâta karşı bir zımân-ı tahaffüz bir fesehatgâh-ı istiğnadır (bir korunma zemini ve ihtiyaç duymama sığınağıdır).

Bu makamda unutulmaması vacip olan şeylerden biri de mezkur teaddüt ile teceddüdün feyz-i tenâsüle (nesillerin akıp çoğalmasına) hizmet-i azîmeleri vardır. Bir iki sene mukaddem Fransız gazeteleri, Fransa'da hissölunan, tenâküs-i nüfus (nüfus azalması) hakkındaki şikâyâtı tekrar ettikten sonra kesret-i tenâsülün, başlıca usûl-i izdivaç ve iftirâkı kolaylaştırmaya mütevakkıf olduğunu yazıyorlardı ki işte bundan daha sarıh bir itiraf-ı hakikat olamaz. Talak bahsi münasebetiyle iddet hakkındaki ahkam-ı şer'iyemizin mütezammın olduğu hikem-i akliyeden de bir nebze bahsedeceğimiz iddetten maksut istibrâ'-i rahm (rahmin temizlenmesi) olduğu halde hurre ile cariyenin iddetleri yekdiğerine müsavi olmamasının sebep ve hikmeti neden ibaret olduğuna dair idare-i hanemize varit olan sualin cevabı da buradan anlaşılacaktır.

Evvela şunu arzedelim ki iddetten maksut yalnız istibrâ'-i rahm olmayıp belki istibrâ'-i-rahm, iddete gözetilen mekâsıddan biridir. Onun içindir ki zevci irtihal eden zevce, gayr-i muti'e (birliktelik yaşanmamış) olsa dahi dört ay on günlük bir müddet iddetle mahkumdur. Kezalik eğer iddetten maksut mücerret istibrâ'-i rahm olsaydı bunun için hayzayı vahide kifayet eder ve iddet muhtelif nev'ilere inkisam etmezdi. Şu halde iddetin istibrâ'-i rahmden maada bir takım esbabı daha vardır ki onlar da râbıtayı nikaha bir ehemmiyet-i mahsusa vermek ve zevç-i mutallik için talâk-ı ric'ilerde nedâmet ve avdet imkanını bulmaya vüsatlice bir meydan bırakmak üzere müddet-i ric'ati temdit eylemek ve iddeti teşkil eden zaman zarfında zevceye, tahammül ve tezeyyünden tevakki (süslenmekten kaçınması) eylemesi manasına olan ve lisan-ı fıkıhta "ihdâd" namı ile yâd edilen bir nev'i mecburiyet ve mahkumiyetle zevcin elem-i fikdânını ihsâs etmek bu suretle nisvânı erkeklerine dört el ile sarılmak ve talâk vukû'nu icâp eden esbab-ı münâferetten ihtiraza sevk eylemek ve zevcin nikahından çıktıktan sonra yine bir müddet daha zevcenin nafaka ve süknâsını (barınma giderlerini) taht-ı temine almak gibi şeylerden ibarettir. İşte ribkayı sâbıkanın harîmi ve nev'an mâ (bir çeşit) biraz daha idame yadından ibaret olan iddete bir takım hukuk gözetilmektedir.

Onlardan birisi Hakkullahtır ki ricâl ile nisvânın münasebetini istibâhaya vasıta olan bir akd-

i şer'înin şanına ihtiramen bir anda tamamıyla inhilâl edemeyerek bazı asârının bir müddet payidâr olması ile hasıl olur. ikincisi zevç-i evvelin hakkıdır ki o da şayet talaka nedâmet ederse ricat için genişçe bir zaman bulabilmesi ve zevcesinin bir vakit daha taht-i nikahındaymış gibi serbest kalmaktan mahrum edilerek bu suretle talakın acısını hissetmesi vasıtasıyla muavedetten sonra talakın tekerrürüne ve belki iddetteki şu ahval-i müz'iceyi (can sıkıcı halleri) düşünerek hiç talâk vukû' bulmadan vukû'na meydan vermemek çaresine bakması lazım gelecek surette kendisine irtibat ve inkiyâdı emrinin teyidi ile hasıldır.

Üçüncüsü zevcenin hakkıdır ki o da o müddette nafaka ve süknâya istihkak ile beraber zevcinden memnun olduğu surette esbab-ı muavedetine tevessül için zaman bulabilmesinden ve saadet-i zâilenin rücû'u ümidinin imtidâdından ibarettir.

Dördüncüsü zevç-i evvelin zevç-i sâniyinin ve sübut-i nisebinde yanlışlık olmaması matlûb olan veledin üçünün birden hakkı olmak üzere istibrâ'-i rahm keyfiyetidir. Cariyede nikahtan başka bir vasıta-ı istibâhâ mevcut olduğundan onun nikâhının şanına ait olan hakk-ı ihtirâm, hurrenin nikahı derecesine olamayacağı gibi cariye'nin hurreye nisbetle noksan şerefi kendisinde zevcine karşı nüşûz (baş kaldırı) ve istiğnâ (ihtiyaç duymamak hali) tasavvuruna kısmen mani olacağı cihetle hal-i iddete uzunca bir müddet zevcin elem-i fikdânını kendisine hissettirmek vasıtasıyla hal-i nikahta zevciyle hoş geçinmemesi ihtimaline karşı bir nev'i tehdit vaz'ına o derecede lüzum yoktur. Sonra zevç-i müfâriki tarafından nafaka ve süknâya istihkâkı biraz erken münkatı' olan cariye'nin vazife-yi infaka ve iskânı efendisine intikal edeceğinden hakkının bu cihetinde görülen noksânı için esbab-ı telafi müheyyâ (hazırlanmış) bir halde bulunur. Halbuki hurrenin malı ve bakacak kimsesi bulunmamak ihtimaline mebni ihtiyaten infak ve iaşesi bi'n-nisbe daha uzun bir müddetle zevç-i mutallikine tahmil edilmiştir. el-Hasıl iddete gözetilen hukuk-i erba-i mezkûreden üç evvelkiler cariye'nin iddetinde nakıs olduğundan hurrenin iddetine nisbetle bunun müddeti tansif edilmiş oluyor (yarıya indirilmiş oluyor).

Yine iddete muteber olan hukûk iktizasınca iddet-i talâk üç hayız ve âyise için (menopozdaki hanım için) üç hayız müddetine muadil olmak üzere üç ay iken iddetü'l-vefât dört ay on güne iblâğ edilmiştir. Bunun sebebi ise zevcinden ölüm ile ayrılan zevce için vazife-yi "ihdâdın" daha ziyade bir ehemmiyet kesbetmesi ve zevcin öleceğine yakın bir zamandaki hal-i zaafıyla

vukû' bulan ilkâhın eseri biraz geç zahir olması ihtimali gibi mesâlihten ibarettir. Dört ay on gün ise kırk gün nutfe kırk gün alaka kırk gün mudğa halinde bulunan ve bu minval üzere dört ayda üç devre terakkî geçiren cenine devre-yi râbiasında nefh-i rûh (ruh üflenmesi) edileceğinden on gün de hayât-ü hareket müddeti olarak takdîr edilmiştir ki eğer hamil (doğurma) varsa bu müddette mutlaka belli olması lazım gelecektir.

Zifaftan evvel zevci vefat eden zevcede hamil ihtimali olmadığı halde onun de aynı iddete tabi olması ise mevt ile nihayet bulan ve nihayet bulmakla takarrür eden akd-i nikaha ait mücerret bir râsime-i hürmet kabilinden olduğu gibi işbu harîm-i nikahta zevcin hakk-ı ihdâdı ve zevcenin hakk-ı nafakası gibi hukuk-i mütekâbiliyeye riayetle asâr-ı nikah ihya edilmiştir. Kable'z-zifâf zevcin mevtiyle nihayet bulan nikaha tamamlanmış nazarıyla bakıldığı şununla da sabittir ki zevce bu surette de tam mehir alır. Halbuki kable'z-zifâf talâk ile müfârakat olsaydı nısf-i mehir alacaktı. Hatime-i makâl olarak şunu da arzedelim ki din-i İslam'da talâk, ricâle bahşolunmuş bir salâhiyet olmakla beraber râbitayı nikahın Kur'ân-ı Kerîm'de (تَالِكٌ لِّمَا بَيْنَ يَدَيْهِ) tabir buyurulduğuna dair lazım gelen telmihât-ı ekîde-i derîğ buyurulmamıştır. Birinci talak vuku bulduktan sonra iddeti teşkil eden müddette zevç ve zevce için içinden çıkmış oldukları saadet-i ailenin kadrini takdir ve teemmül ve esbab-ı muâvedete tevessül için imkan bulmalarıyla fırkatten sonra kıymeti bir kat daha artan vaslın evvelki muâşeret ve âmizeşlerine yeni bir kuvvet ilave edileceği gibi şu müsaadeyi intibâhâverin (uyarıcı müsaadenin) ikinci talak ile bir defa daha tekerrüründen sonra üçüncüsünün îkâ'ına da cesaret olunursa ni'met-i nikahın bu sefer büsbütün elden çıkmış olacağı ve şayet birinci ve ikinci def'a temkîn ve basireti muhafaza edemeyen zevcin aklı başına gelerek layık olduğu küreyveyi nedâmete (pişmanlık kuyusu, küresi) düşmesi üçüncü talakın ma ba'dine kadar geçirirse bir defa kendisine bir mehl-i rücû' olmayarak sırf bir muameleyi zâcîre olmak üzere yine bir iddet müddeti beklemek ve ba'de'l-inkizâ zevce diğer bir zevcin taht-ı nikahına geçmek ve bu nikah, kadını ilk zevcine iade için bir tedbir-i muhallil bir alet-i muvazaa bir vasıtayı intikal olmayarak adeta belli başlı bir nikah-ı maksud halinde bulunmak üzere tahlil fikrine karşı zevç ile zevç-i sâniyeden ibaret bulunan muhallil ve muhallelün lehe lisân-ı şârî' ile lanet edilmek ve bu suretle adeta zevç-i evvelin vaktiyle tezevvücü tarzında bir maksat-ı muâşeretle tezevvüc eden zevç-i sânidenden hilâf-ı maksat bir tesadüfe menût olan ve yine derecât-ı meşrû'asına tabi bulunan müfârakat vukû'undan sonra da lazım gelen iddet müddetini geçirmeye mecbur olduktan sonra nihayet evvelce

yabancı eli sürülmemiş olan zevcesini bu sefer başka bir erkeğe birleşmiş olmak sıfatını iktisâb eylediği halde daire-i mahremiyetine kabul ve istiâde (dönüşünü kabul) edebilmek gibi müşkilât-ı hissiyât berendâzâne zevcin hakk-ı talâktaki salâhiyet ve istiklâline karşı vaz' edilerek bu salâhdiyeti sü-i isti'mâl mümkün olduğu kadar mahal bırakılmamıştır. Zevc eğer zevcesiyle hakikaten geçinmek niyetinde ise talaktan sonra maruz kalacağı bu kadar ahvâl-i müşkileyi gözünün önüne getirerek nikâh gibi bir emr-i mukaddesle artık kolay kolay oynayamaz. Yok, zevcesiyle geçinmeyi katiyen imkan haricinde görüyorsa böyle adamı mutlaka geçinmek mecburiyetinde bulundurmamak kendinin menfaati şöyle dursun kadının menfaatine bile muvafık olmaz.

Mustafa Sabri

Hazırlayan: Bayezid Mete

Editör: Süleyman Arif Aslan

Dipnotlar:

(1): Söylediğimiz şeyler muktezîyat-ı hakikiye-i şer'îyeden ibaret olup bunun haricinde zevce tarafından sevk-i nezâket-i insâniyetle bi'r-rızâ vaki olan hidemât yahut âdâta müstenit bazı ilcâat makâm-ı itirazda kabul olunamaz.

(2): Lakin bî lüzum bir takım itiyâdât ve tekellüfât-ı medeniyeye teban veyahut saika-yı ülfet ve sefâhetle bir zevceyi idare ve iaşeden aciz gösteren birçok kimselerin Şer'î ve iktisâdi bir maişetle müreffehen üç zevceyi idare edebileceği de nazar-ı dikkatten dûr tutulmamalıdır.